

ZGODNE Z WYMAGANIAMI **CKE**

polecana
przez najlepszych
nauczycieli

liceum
technikum

nowa szkoła średnia

ŚCISZA

2

Romantyzm
Pozytywizm

**pewniak
na teście**

odpowiedzi na pytania
z testów i sprawdzianów

wszystkie lektury obowiązkowe

GREG
WYDAWNICTWO EDUKACYJNE

liceum
technikum

SCIĄGA CZ. 2

Autorzy: Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-
-Kaptur, Anny Popławskiej, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki,
Barbary Włodarczyk

Redakcja: Agnieszka Antosiewicz

Korekta: Rafał Milan, Szymon Rój, Karolina Rymut-Kościelniak,
Agata Tondera, Konrad Stanilewicz, Maria Zagnińska

ISBN: 978-83-7517-935-4

Wydanie IV zaktualizowane
Wydawnictwo GREG®
31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B
tel. 12 680 15 50
www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Layout i skład: Pracownia Słowa

Okładka: Aleksandra Zimoch

Wykorzystano zdjęcie: G-Stock Studio/Shutterstock.com

W książce wykorzystano ilustracje: G-Stock Studio, ppl/Shutterstock.pl; Domena publiczna: Zygmunt Krasiński, fotografia portretowa Karola Beyera sprzed 1859 roku; Domena publiczna, zmieniony; Portret Adama Mickiewicza na Judahu skale by Walenty Wańkiewicz – www.latribunedelart.com; Domena publiczna, zmieniony; Cyprian Kamil Norwid, fotografia by Michał Szweycer – Polona.pl; Domena publiczna, zmieniony; Juliusz Słowacki by James Hopwood (1795-1855) – <http://www.polona.pl/dlibra/doccontent?id=5323&from=latest>; Domena publiczna; Adam Asnyk, autor nieznan – CBN Polona; Domena publiczna; Eliza Orzeszkowa, fotografia, autor nieznan – www.polona.pl; Domena publiczna; zmieniony; Bolesław Prus, autor nieznan – Dyabeł w butelce, artykuł Bolesława Prusa z 1909 r.; Domena publiczna.

SPIS TREŚCI

Periodyzacja dziejów literatury (sinusoida Krzyżanowskiego).....	6
Wiadomości o epoce	9
Adam Mickiewicz	25
Oda do młodości	26
Ballady i romanse	28
<i>Lilije. Ballada (z pieśni gminnej)</i>	30
Streszczenie	31
Problematyka	32
<i>Romantyczność</i>	33
Streszczenie	34
Problematyka	35
<i>Świtez</i>	35
Streszczenie	37
Problematyka	37
Sonet y krymskie	38
<i>Stepy akermzańskie</i>	40
<i>Bakczysaraj</i>	41
<i>Bakczysaraj w nocy</i>	41
<i>Burza</i>	42
<i>Droga nad przepaścią w Czufut-Kale</i>	43
<i>Pielgrzym</i>	44
<i>Ajudah</i>	44
Liryki lozańskie	45
<i>Nad wodą wielką i czystą</i>	45
<i>Polały się łzy</i>	46
Do ***. Na Alpach w Splügen	47
Do M***	48
Niepewność	49
Dziady cz. III	50
Streszczenie	56
Problematyka	65

ROMANTYZM

Cyprian Kamil Norwid	70
<i>Bema pamięci żałobny-rapsod</i>	71
<i>Coś ty Atenom zrobił, Sokratesie...</i>	72
<i>Czarne kwiaty</i>	73
<i>Do obywatela Johna Brown</i>	74
<i>Fortepian Szopena</i>	75
<i>Klaskaniem mając obrzękłe prawice...</i>	77
<i>Moja piosnka (I)</i>	78
<i>W Weronie</i>	79
Juliusz Słowacki	79
<i>Grób Agamemnona</i>	80
<i>Hymn (Smutno mi, Boże...)</i>	82
<i>Pogrzeb kapitana Meyznera</i>	83
<i>Rozłączenie</i>	84
<i>Sowiński w okopach Woli</i>	85
<i>Testament mój</i>	86

POZYTYWIZM

Wiadomości o epoce	89
Fiodor Dostojewski	98
<i>Zbrodnia i kara</i>	99
Streszczenie	102
Problematyka	107
Bolesław Prus	109
<i>Lalka</i>	111
Streszczenie	116
Problematyka	127
Henryk Sienkiewicz	130
<i>Potop</i> (fragmenty)	131
Streszczenie	134
Problematyka	136

WSTĘP

Przedstawiamy najnowszą odsłonę znanej i popularnej serii *Ściąga* dla uczniów szkół średnich, **dostosowaną do nowej podstawy programowej obowiązującej w liceum i technikum**. Seria jest w pełni dostosowana do aktualnego programu nauczania i zawiera **omówienia wszystkich lektur oraz wierszy obowiązkowych z zakresu podstawowego**. Składa się z czterech części:

- *Ściąga cz. 1* – zawiera omówienia lektur i epok: Starożytność, Średniowiecze, Renesans, Barok, Oświecenie.
- *Ściąga cz. 2* – zawiera omówienia lektur i epok: Romantyzm, Pozytywizm.
- *Ściąga cz. 3* – zawiera omówienia lektur i epok: Młoda Polska, Dwudziestolecie międzywojenne.
- *Ściąga cz. 4* – zawiera omówienia lektur i epok: Literatura wojny i okupacji, Literatura współczesna.

W każdej części znajdują się **dokładne omówienia epok literackich oraz opracowania lektur i wierszy**, w których uwzględniono dokładne streszczenia, charakterystyki bohaterów, wszystkie potrzebne zagadnienia dotyczące problematyki, a także informacje o budowie, gatunku i genezie dzieł.

W trosce o rzeczywistą przydatność serii w codziennej nauce książki uwzględniają **odpowiedzi na pytania najczęściej pojawiające się na testach i sprawdzianach!**

Pewniak
na teście

Wszystkie części serii napisane są **zrozumiałym, przystępnym językiem**, z dbałością o nacisk na najbardziej istotne wiadomości. **Nowoczesna szata graficzna** pozwala z łatwością zauważyć najważniejsze treści na stronie, doskonale porządkuje materiał i ułatwia korzystanie z książek. Nauka ze *Ściągą* jest szybka, łatwa i przyjemna.

Polecamy na co dzień każdemu licealiście już od pierwszej klasy!

Wydawnictwo GREG

PERIODYZACJA DZIEJÓW LITERATURY (SINUSOIDA KRZYŻANOWSKIEGO)

Periodyzacja jest to **podział dziejów na epoki**. Epoki literackie można ułożyć na schemacie, pokazującym w bardzo prosty sposób ich główne założenia programowe i poruszane tematy, a także pozwalającym zorientować się, które epoki są do siebie podobne lub do siebie nawiązują. Oparty jest on na założeniu, że **epoki literackie należą do dwóch podobnych sobie grup i występują po sobie naprzemiennie**.

Hasła epok:

CENTRUM ŚWIATA: CZŁOWIEK (ANTROPOCENTRYZM)

ok. 1300 lat
IX w. p.n.e. – V w. p.n.e.

ANTYK

Europa: ok. 100 lat
Polska: ok. 150 lat
XV/XVI – koniec XVI w.

RENEZANS

Europa: ok. 80 lat
Polska: ok. 60 lat
koniec XVII – ostatnie ćwierćwiecze XVIII w.

OŚWIECENIE

ŚREDNIOWIECZE

476 r. – XV/XVI w.
Polska: ok. 500 lat
Europa: ok. 1100 lat

BAROK

XV/XVI w. – koniec XVII
Polska: ok. 150 lat
Europa: ok. 150 lat

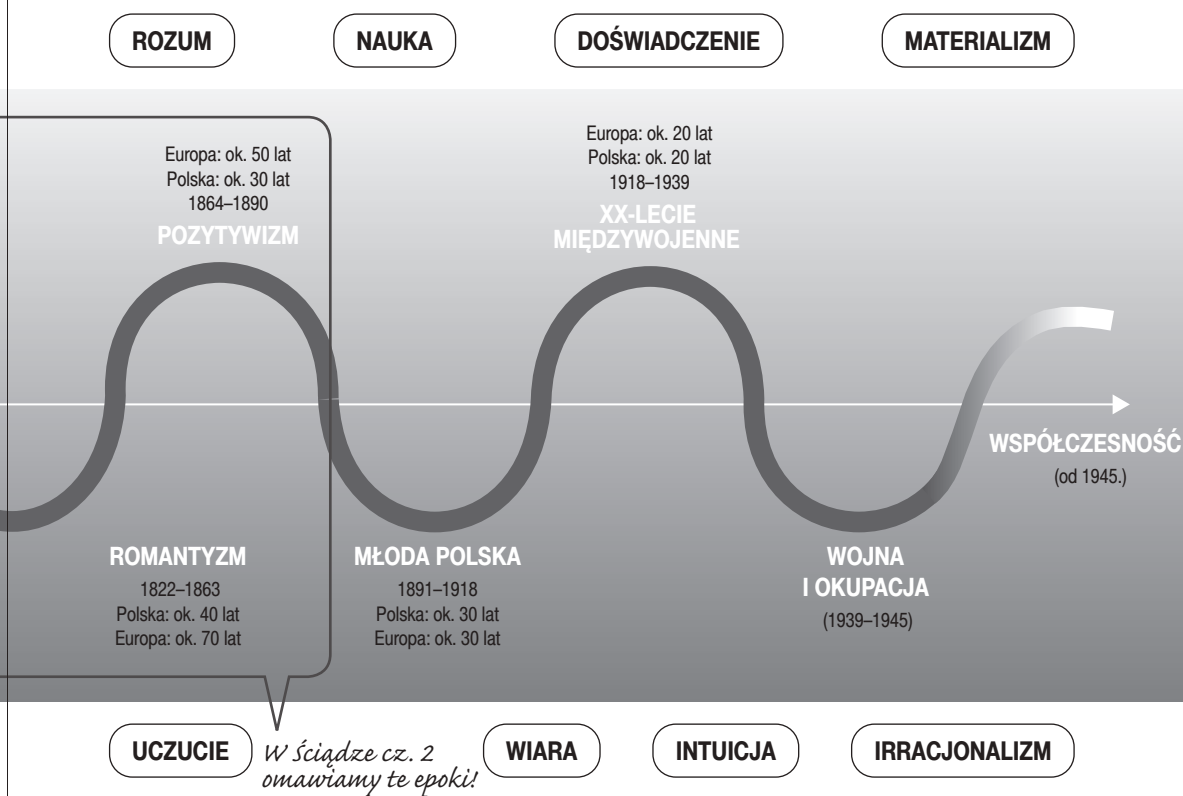
Hasła epok:

CENTRUM ŚWIATA: BÓG (TEOCENTRYZM)

Epoki znajdujące się na sinusoidzie nad osią schematu to tzw. **epoki jasne**. Są to: Antyk, Renesans, Oświecenie, Pozytywizm, Dwudziestolecie Międzywojenne.

Epoki znajdujące się na sinusoidzie pod osią schematu to tzw. **epoki ciemne**. Są to: Średniowiecze, Barok, Romantyzm, Młoda Polska, Literatura wojny i okupacji.

W odniesieniu do Literatury współczesnej przebieg sinusoidy nie jest ustalony, ponieważ ta epoka nadal trwa.

mieszkaństwo. **Rozwijał się przemysł**, powstawały pierwsze wielkie ośrodki produkcyjne, pojawiały się **wynalazki** znacząco wpływające na jakość ludzkiego życia, takie jak pociągi, statki parowe czy telegraf.

Pewniak
na teście

MALARSTWO ROMANTYZMU

Malarstwo romantyczne odeszło od wzorców klasycystycznych, od idei ładu, harmonii, elegancji formalnej. Było **przesycone dynamizmem, bogate kolorystycznie**, pełne ekspresji, **operowało kontrastami i grą światłocieni**, twórcy starali się wyrzeźbić na odbiorcy wrażenie emocjonalne. Pojawiały się motywy fantastyczne – upiory, duchy, czarownice – oraz ludowe. **Nie wykształcił się jednak konkretny styl malarstwa romantycznego**, ponieważ propagowano twórczy indywidualizm i nieskrępowany rozwój, więc każdy malarz mógł stworzyć własny styl.

Francesco Hayez *Pocłunek*. Obraz odwołuje się do romantycznej fascynacji Średniowieczem, poświęcony jest tematu miłości.

Pewniak
na teście

Henry Fuseli *Nocna mara*. Obraz odwołuje się do sfery nadnaturalnej, operuje atmosferą grozy. Przedstawia humanoidalne stworzenie siedzące na piersi śpiącej kobiety, w tle widać głowę konia-upióra.

Popularne w malarstwie romantycznym były pejzaże, zarówno ze względu na romantyczną fascynację naturą, jak i dlatego, że dawały możliwość budowania atmosfery, nastroju tajemniczości, grozy czy smutku, operowania atrakcyjnymi dla romantyków motywami – stąd często pojawiają się w pejzażach romantycznych stare zamki, ruiny, cmentarze, wzburzone morza, burze, wschody i zachody słońca, noc. Pejzaże malowali m.in. Caspar David Friedrich (*Skały kredowe na Rugii*), Joseph Turner (*Katastrofa „Minotaura”*), Théodore Géricault i Eugène Delacroix.

Pewniak
na teście

Innym nurtem malarstwa romantycznego był **historyzm, skupiający się na przedstawieniach wydarzeń historycznych** (współczesnych, minionych) oraz legendarnych, mający za zadanie budzenie uczuć patriotycznych; chętnie malowano też monumentalne sceny batalistyczne. Obrazy o tematyce historycznej malował m.in. Francisco Goya (*Rozstrzelanie powstańców madryckich*). Pojawiały się także treści religijne (William Blake *Drabina jakubowa*).

Pewniak na teście

Eugène Delacroix *Wolność wiodąca lud na barykady*.
 Obraz nawiązuje do rewolucji lipcowej 1830 r., w warstwie symbolicznej odnosi się do buntu przeciw tyranii i postuluje wolność oraz równość wszystkich ludzi.

Pewniak na teście

Najwybitniejszymi polskimi malarzami Romantyzmu byli: Aleksander Orłowski, Piotr Michałowski – malarze scen batalistycznych i pejzaży, portrecista Henryk Rodakowski, Artur Grottger i Jan Matejko.

ARCHITEKTURA ROMANTYZMU

Epoka Romantyzmu nie wytworzyła osobnego, charakterystycznego stylu w sztuce. Nawiązywała ona przede wszystkim do form gotyckich, co wypływało z fascynacji Średniowieczem, w ten sposób przejawia się historyzm w architekturze. Projektanci odeszli od wzorców klasycystycznych, statyczności, harmonii, monumentalizmu, idealnych proporcji, dążono do form przełamujących te normy. Romantyzm przejawiał się głównie w budownictwie prywatnym – powstawały pałace, dworki, a także popularne były ogrody w stylu angielskim, które doskonale oddawały ducha epoki. Miały one udawać miejsce nietknięte ręką człowieka, pełne dzikiej natury, tajemnicze; zrezygnowano z geometrycznych kompozycji ścieżek na rzecz swobodnie wijących się drózek, formowane

Pewniak na teście

Pewniak na teście

Pewniak
na teście

Panteizm	Przekonanie o tym, że cała natura przeniknięta jest boskim pierwiastkiem.
Poeta i poezja	Poezja była przez romantyków traktowana jako tajemniczy „głos wnętrza”, efekt zetknięcia się natchnionego poety z absolutem, dlatego według nich prawdziwa poezja jest twórcza, a artysta to kreator . Każdy akt twórczy jest analogią pierwotnego aktu – stworzenia świata, każdy poeta – naśladowcą Boga. Romantyczny poeta to kapłan, przewodnik umiejący poruszać tłumy, geniusz, natomiast literatura romantyczna to literatura będąca siłą polityczną.
Towianizm	Idea historiozoficzna stworzona przez Andrzeja Towiańskiego . Uważał on, że nadeszła „epoka Chrystusa”, w której Polska ma do spełnienia mistyczną rolę odkupienia innych narodów . Idea towianizmu wywarła ogromny wpływ na Adama Mickiewicza, któremu Towiański schlebiał, nazywając poetę m.in. rycerzem kamiennym, zakonnikiem, Dziewicą Orleańską, prorokiem przed Chrystusem.
Tyrteizm	Idea bohaterstwa, walki o wolność, niepodległość. Termin wywodzi się od patriotycznej poezji starożytnego poety greckiego Tyrtajosa . Echa tyrteizmu pobrzmiewają w twórczości Mickiewicza, Słowackiego i Krasińskiego.
Wieszcz	Geniusz twórczy, romantyczny kreator, którego poezja to zapis doświadczenia, jakim jest spotkanie z absolutem, tym, co tajemnicze, metafizyczne, mistyczne. Poeta-wieszcz jest duchowym przywódcą swoich rodaków, potrafi przewidzieć przyszłość narodu .

Pewniak
na teście

GATUNKI LITERACKIE EPOKI ROMANTYZMU

Pewniak
na teście

Powieść poetycka – gatunek powstały w Romantyzmie, charakteryzuje go: **brak przyczynowo-skutkowego połączenia wydarzeń, zaburzenie porządku chronologicznego, synkretyzm (łączenie, mieszanie) rodzajowy i gatunkowy, kostium historyczny (akcja zwykle rozgrywa się w przeszłości), nastrojowość, tajemniczość, postać buntownika**. Znane powieści poetyckie to: *Giaur*; *Korsarz* G.G. Byrona. Pierwszą polską powieścią poetycką była *Maria* Antoniego Młczyńskiego. Po ten gatunek sięgał również A. Mickiewicz: *Grażyna*; *Konrad Wallenrod*.

Ballada – gatunek synkretyczny, zawiera elementy epickie, tj.: fabułę, narrację, bohaterów; dramatyczne, tj.: dialogi i monologi bohaterów; liryczne, tj.: układ stroficzny, tajemniczość, nastrojowość. **Ballada romantyczna zawiera elementy ludowości romantycznej, a także odwołania i nawiązania do historii, obraz świata żywych i świata zmarłych, często jest w niej podkreślona rola natury w życiu człowieka**. Pierwowzorem ballad romantycznych

były utwory pisane przez angielskich **poetów tzw. Szkoły Jezior** – W. Wordswortha, S.T. Coleridge’a. Najwybitniejsi twórcy ballady romantycznej to: J.W. Goethe (*Śpiewak; Król Olch*), F. Schiller (*Rękawiczka*), A. Mickiewicz. Najbardziej znaną w Europie balladą była *Lenora* G.A. Bürgera (tłum. A. Mickiewicza).

Dramat romantyczny – gatunek powstały w Romantyzmie, dramat o otwartej kompozycji, cechuje go: synkretyzm rodzajowy, elementy fantastyki, ludowość, irracjonalizm, nastrój niepokoju, tajemniczości, grozy. **Inspiratorem powstania gatunku był William Szekspir, który wprowadził na scenę nie tylko świat duchów, zjaw, ale także ukazał świat wewnętrznych przeżyć** (jego dramaty mogą być traktowane w kategoriach studium ludzkich namiętności). Założenia dramatu romantycznego najlepiej wyraził V. Hugo w przedmowie do dramatu *Cromwell*. Ich realizatorami byli: F. Schiller (*Zbójcy*), J.W. Goethe (*Faust*), A. Mickiewicz (*Dziady*).

Pewniak na teście

Poemat dygresyjny – gatunek powstały w Romantyzmie, którego **podstawową cechą są odautorskie dygresje – wtrącenia**, w których podejmowane są np. tematy dotyczące aktualnego życia politycznego, społecznego, artystycznego, problemy egzystencjalne, filozoficzne. Znanym polskim poematem dygresyjnym jest *Beniowski* Juliusza Słowackiego. W zawartych w nim dygresjach poeta rozprawił się z krytykami swojej twórczości, przedstawił własne poglądy na poezję i rolę artysty, a także określił swoje stanowisko w sporze z Adamem Mickiewiczem.

Pewniak na teście

ZAPAMIĘTAJ!

Synteza sztuk – zjawisko typowe m.in. dla literatury Romantyzmu, polegające na łączeniu w utworze literackim elementów przynależnych do różnych sztuk, np. oprócz warstwy literackiej pojawia się śpiew, taniec, muzyka, malarstwo itp. Najpełniej była realizowana w dramacie romantycznym i operze romantycznej.

Pewniak na teście

Adam Mickiewicz

BIOGRAFIA

Adam Mickiewicz urodził się **24 XII 1798 r.** w Zaosiu koło Nowogródka, zmarł **26 XI 1855 r.** w Konstantynopolu. Był synem Mikołaja – adwokata przy sądach nowogródzkich – i Barbary z Majewskich. Po ukończeniu szkół w Nowogródku

KONRAD		KSIĄDZ PIOTR	
CYTAT	CECHA	CECHA	CYTAT
<i>Daj mi rząd dusz! Bo jestem nieśmiertelny!</i>	chęć przewodzenia	świadomość potrzeby podporządkowania	Do Nowosilcowa <i>Módl się, bo strasznie Pańska dotknęła cię ręka; Usta, którymś wieczny majestat obrazil, Te usta zły duch słowy szkaradnymi skaził (...). Obyś, grzeszniku, nigdy sam ich nie wyczytał, Oby cię o znaczenie ich Bóg nie zapytał (...).</i>
<i>Co ja zechcę, niech wnet zgadną, Spełnią, tym się uszczęśliwią, A jeżeli się sprzeciwią, Niechaj cierpią i przepadną.</i>	chęć podpo- rządkowania sobie narodu, pragnienie wła- dzy tyrańskiej	postrzeganie Polaków jako narodu wybranego – Polska Chrystusem narodów	<i>To namiestnik wolności na ziemi widomy! On to na słowie zbuduje ogromy Swego kościoła! Nad ludy i nad króle podniesiony (...) A życie jego – trud trudów, A tytuł jego – lud ludów (...).</i>
<i>Mam być wolny (...) Lecz ja znam, co być wolnym z łaski Moskwi- cina. Łotry zdejmą mi tylko z rąk i nóg kajdany, Ale je włoczą na duszę – ja będę wygnany!</i>	silne poczucie zniewolenia	silne poczucie wewnętrznej wolności, wynikające z absolutnej ufności Bogu	<i>Jeśli kto władzę cierpi, nie mów, że jej słucha; Bóg czasem daje władzę w ręce złego ducha.</i>

POZOSTALI BOHATEROWIE

Młodzież uwięziona przez carską policję (Jakub – Jakub Jagiełło, Adolf – Adolf Januszkiewicz, Żegota – Ignacy Domejko, Tomasz – Tomasz Zan, Feliks Kółakowski, Jan Sobolewski) – Mickiewicz podkreśla ich niewinność, a czasem nieświadomość powodu aresztowania (np. Żegota twierdzi, że tylko słyszał o jakimś w Wilnie śledztwie i nie ma z tym nic wspólnego). Więźniowie są jednak świadomi, jakie wyroki zapadną, wiedzą też, że śledztwo odbywa się za ich plecami, tajnie, i nie mają możliwości obrony. **Są to ludzie odważni, szlachetni, gotowi oddać życie za ojczyznę.**

Pani Rollison – niewidoma matka Rollisona; stanowi symbol cierpienia polskich matek tracących synów i obserwujących ich cierpienie.

Doktor – postać z otoczenia Senatora, jej pierwowzorem był August Bécu, ojczym Juliusza Słowackiego; zginął trafiony piorunem, co przepowiedział wcześniej ksiądz Piotr.

Pewniak
na teście

PLAN WYDARZEŃ

1. Symboliczna zmiana imienia Gustawa na Konrada.
2. Spotkanie więźniów w wigilijną noc w celi Konrada; opowieści o prześladowaniach, pieśni (w tym tzw. *Pieśń zemsty*).
3. Wygłoszenie przez Konrada *Małej Improwizacji*.
4. Wygłoszenie przez Konrada *Wielkiej Improwizacji*, w której czuje szczyt swoich twórczych możliwości i żąda od Boga władzy nad duszami; omdlenie ratuje go przed bluźnierstwem.
5. Egzorcyzmy nad Konradem dokonywane przez Księdza Piotra.
6. Modlitwa Ewy, dziewczyny spod Lwowa, za prześladowaną przez cara młodzież; symboliczne widzenie.
7. Widzenie Księdza Piotra, w którym losy Polski zestawione są z losami Chrystusa i pojawia się symboliczna postać „namiestnika wolności”, „czterdzieści i cztery”.
8. Sen Senatora, w którym ujawniają się jego chorobliwa ambicja i żądza władzy oraz zaszczytów.
9. Krytyczna ocena polskiego społeczeństwa, podzielonego na patriotów stojących przy drzwiach oraz służalczych wobec caratu generałów, damy, arystokratów siedzących przy stolikach (*Salon warszawski*).
10. Opowieść Adolfa o prześladowanym Cichowskim.
11. Bał w Wilnie u Senatora, „zakłócony” pojawieniem się Pani Rollison, szukającej pomocy u Senatora w sprawie swojego więzionego, katowanego syna.
12. Przepowiedzenie przez Księdza Piotra śmierci Doktora i Bajkowa.

Cyprian Kamil Norwid

BIOGRAFIA

Cyprian Kamil Norwid urodził się **24 IX 1821 r.** we wsi Laskowo-Głuchy niedaleko Warszawy. Należał do drugiego pokolenia romantyków, debiutujących ok. 1840 r. Kształcił się w warszawskim gimnazjum, a potem w szkole malarskiej pod kierunkiem J.K. Minasowicza. W tym czasie publikował też pierwsze utwory literackie na łamach „Przeglądu Warszawskiego” i „Biblioteki Warszawskiej”. Bywał także na salonach literackich Warszawy.

W 1842 r. Norwid wyjechał za granicę. Przebywał w Niemczech, we Włoszech (Florencja, gdzie studiował rzeźbę pod kierunkiem L. Pampalonięgo). Właśnie tam Norwid spotkał wybitnych polskich romantyków: Mickiewicza, Krasińskiego, Zaleskiego. W Neapolu poznał Marię Kalergis, odwiedzał ją potem w Berlinie. Była niespełnioną miłością jego życia i powodem wielkiego rozczarowania.

W 1849 r. Norwid osiadł na stałe w Paryżu. Tu poznał Słowackiego, Hercena, Turgieniewa i bardzo zaprzyjaźnił się z Fryderykiem Chopinem. Opuścił Paryż na krótko, by znaleźć pracę w Nowym Jorku przy organizowanej tam wystawie światowej. Jako grafik wykonywał katalogi i projekty wystawy.

W 1854 r. powrócił do Europy. Krótko przebywał w Berlinie, a następnie znalazł się z powrotem w Paryżu. W tym okresie Norwid zajął się głównie pracami malarskimi i rytowniczymi. Bieda i postępująca głuchota zmusiły artystę do zamieszkania (1877 r.) w Domu św. Kazimierza w Ivry (przedmieście Paryża), gdzie zmarł **23 V 1883 r.** Został pochowany na cmentarzu w Montmorency. W 2001 r., w 180. rocznicę urodzin, urna z prochami wielkiego poety spoczęła na Wawelu.

Norwid borykał się z ciągłymi trudnościami finansowymi. Jego oryginalna twórczość, wybiegająca tematyką i formą artystyczną daleko poza współczesną mu epokę, nie przyniosła mu uznania i sławy za życia. Jedynie w ostatnich latach spotykał się z przychylnością czytelników. Geniusz artysty zrozumieli w pełni dopiero twórcy okresu Młodej Polski, uznając go za swego prekursora. Dorobek literacki Norwida spopularyzował Zenon Przesmycki (znany również jako Miriam) dzięki szeregowi publikacji na łamach swojego elitarnego pisma „Chimera”.

Norwid był poetą, prozaikiem, malarzem, rysownikiem, grafikiem i rzeźbiarzem. Spośród dzieł literackich jego autorstwa warto pamiętać: poematy (*Quidam; Rzecz o wolności słowa*), utwory dramatyczne (*Aktor; Za kulisami; Pierścień wielkiej damy*), eseje (*Czarne kwiaty; Białe kwiaty*), nowele i opowiadania (*Bransoletka; Cywilizacja; Ad Leones*), rozprawy krytyczne i filozoficzne (*O sztuce dla Polaków; O Juliuszu Słowackim*).

Pozytywizm

NAZWA I CHRONOLOGIA EPOKI

Okres drugiej połowy XIX w. określa się mianem Realizmu, nazwy te odnoszą się do zjawisk występujących w całej Europie, choć w Polsce ta epoka określana jest jako **Pozytywizm**. Nazwy te mają również węższe, precyzyjniejsze znaczenia. **Pozytywizm** to panujący w epoce światopogląd i styl kultury. **Realizm** stał się głównym prądem literackim tego okresu. Za początek **Pozytywizmu** w Polsce uznaje się **rok 1864 – upadek powstania styczniowego**. Druga połowa lat sześćdziesiątych to okres ważnych wydarzeń społeczno-politycznych. Jeszcze w 1864 r. w Królestwie Kongresowym przeprowadzona została reforma uwłaszczeniowa. W dwa lata później (1866) rozpoczął się okres autonomii Galicji, a prowincje poznańska i pruska zostały włączone do Związku Północnoniemieckiego. **Data końcowa Pozytywizmu jest mniej jednoznaczna. Zwykle przyjmuje się rok 1890, ale i później widoczny jest wpływ tego prądu na literaturę i sztukę.** Jest to zatem jedna z najkrótszych epok w historii polskiej literatury – trwała zaledwie około 26 lat.

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

Pewniak
na teście

PRĄDY LITERACKIE

Realizm – prąd literacki ukształtowany w pełni na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX w. Naczelnym zadaniem pisarza stało się obiektywne przedstawianie rzeczywistości. Odrzucono ograniczenia moralno-społeczne, starano się dokładnie, wnikliwie przyglądać rzeczywistości. Pod względem artystycznym twórczość realistów charakteryzowała dbałość o stronę

Pewniak
na teście

ZAPAMIĘTAJ!Pewniak
na teście

Praca organiczna – postulat pracy nad rozwojem gospodarczym ziem polskich, ujednoczeniem ich i minimalizowaniem różnic gospodarczych. Stawiano na przedsiębiorczość, zakładanie firm, nade wszystko ceniono pracę jako najwyższą wartość społeczną. Promowano współpracę wszystkich warstw społecznych, od chłopstwa do arystokracji, by łatwiej budować lepsze, nowocześniejsze społeczeństwo.

ZAPAMIĘTAJ!Pewniak
na teście

Praca u podstaw – postulat upowszechnienia oświaty i nauki wśród najniższych warstw społecznych (chłopstwo, robotnicy – proletariat), a także podnoszenia poziomu życia najbiedniejszych poprzez pomoc rzeczową i materialną oraz zakładanie potrzebnych instytucji (szkoły, ochronki dla sierot, domy starców).

ZAPAMIĘTAJ!Pewniak
na teście

Równouprawienie kobiet – postulat dotyczący równego z mężczyznami dostępu do edukacji i pracy. Wywołany był przez nową sytuację społeczną, gdyż w powstaniu styczniowym zginęło lub zostało po nim zesłanych bardzo wielu mężczyzn, którzy w Polsce pozostawili żony i córki bez środków do życia (do tego zaborcy konfiskowali majątki). Kobiety te musiały podjąć pracę, wiele z nich przeniosło się do rozwijających się dynamicznie miast, ale nie posiadały odpowiedniego wykształcenia ani konkretnego zawodu, niechętnie je zatrudniano i gorzej im płacono.

ZAPAMIĘTAJ!Pewniak
na teście

Asymilacja Żydów – postulat zintegrowania Żydów ze społeczeństwem polskim, co miało zapobiec konfliktom społecznym i poprawić sytuację gospodarczą (Żydzi byli często fabrykantami, właścicielami sklepów, przedsiębiorcami, spora część z nich posiadała bardzo duże majątki). Postulat ten miał źródło w teorii organicznej, dlatego uważano, że Żydzi powinni współpracować z Polakami dla poprawy sytuacji państwa.

ARTYKUŁY PROGRAMOWE – PUBLICYSTYKA

A. Świętochowski *My i Wy*: Przeciwwstawienie młodych: pragnących pracy i nauki – starym: skrzepowanym tysiącem niewidocznych nici. Młodzi tworzą postęp, starzy go opóźniają. Pokolenia następują po sobie – to nieuchronny proces dziejowy. Starzy muszą ustąpić miejsca młodym.

B. Prus *Szkic programu w warunkach obecnego rozwoju społeczeństwa:*

Porównanie społeczeństwa do organizmu. W społeczeństwie także występują organy, których zdrowie warunkuje zdrowie całości. Celem narodu jest dążenie do doskonałości poprzez użyteczność, działanie na korzyść poszczególnych organów, warstw społecznych.

E. Orzeszkowa *O powieściach Teodora Tomasa Jeża z rzutem oka na*

powieść w ogóle: Powieść nie tylko odtwarza rzeczywistość, ale także ją tworzy. Rekonstruuje zjawiska widoczne i znane wszystkim, tworzy ład i związki pomiędzy tymi zjawiskami. Najważniejszymi momentami tworzenia są pomysł i kompozycja. Treść powinna być zgodna z formą.

SPÓR „MŁODYCH” I „STARYCH”

W latach siedemdziesiątych XIX w. odbyła się na łamach prasy wielka ideologiczna polemika, którą zwykło się określać jako spór „młodej” i „starej” prasy. Po stronie atakujących znalazło się nowe pokolenie: pozytywiści, którzy publikowali swoje teksty głównie na łamach warszawskiego „Przeglądu Tygodniowego” (Warszawa była głównym ośrodkiem polskich pozytywistów). Nowe idee najpełniej wyraził Aleksander Świętochowski. **Celem pozytywistów było przede wszystkim przeforsowanie nowego programu społeczno-politycznego. Atakowali konserwatyzm, tradycjonalizm myślenia i gospodarowania, romantyczny sposób myślenia, bierność, fanatyzm religijny.** „Starzy” wypowiadali się na tamach „Biblioteki Warszawskiej” i krakowskiego „Czasu”, a ich stanowisko wyrażało się przede wszystkim w niechęci do wszelkich nowości i zmian.

Pewniak
na teście

„Młodzi” to przeważnie wychowankowie warszawskiej Szkoły Głównej: Aleksander Świętochowski, Julian Ochorowicz, Piotr Chmielowski, Józef Kotarbiński, Feliks Bogacki. Ich działalność towarzyszyli Eliza Orzeszkowa, Bolesław Prus. Spór pokoleń towarzyszący początkom epoki pozytywistów był ostry, jednak nie aż tak jak spór romantyków z klasykami.

WZORZEC OSOBOWY EPOKI

Człowiek starannie wykształcony, ufny w potęgę rozumu i możliwości nauki. Największą wartością w jego życiu jest praca. **Stąd charakterystyczne cechy pozytywnego bohatera: zaradność, trzeźwe obliczanie środków i celów, skuteczność w działaniu, obowiązkowość, czystość moralna.** Pracuje dla wspólnego dobra, dlatego własne interesy podporządkowuje dobru ogółu. Wykorzystuje legalne możliwości działania dla dobra narodu. Daleki od lojalizmu wobec zaborców. Tolerancyjny, pozbawiony wszelkich uprzedzeń

2. Przedstawienie **warstw społecznych**:
 - a. arystokracja (Łęccy, Krzeszowscy, Zasławska, Ochocki, Wąsowska),
 - b. mieszczaństwo (Minclowie, Rzecki, Deklewski, Szprot, Węgrowicz),
 - c. Żydzi (Szuman, Szlangbaum),
 - d. lud (ubodzy mieszkańcy Powiśla – Węgiełek, Wysocki, Marianna zwana Magdalenką).
3. **Tło polityczne** utworu (wyznaczone przez *Pamiętnik starego subiekta*, w którym Rzecki powraca do Wiosny Ludów i powstania styczniowego, w którym brali udział Wokulski, Szuman i Szlangbaum, jeszcze wcześniej zaś stryj Wokulskiego brał udział w powstaniu listopadowym).
4. **Rozliczenie się z ideologią romantyczną i pozytywistyczną.**
5. Próba odpowiedzi na pytanie o **drogi rozwojowe Polski** po klęsce powstania styczniowego i nieudanym programie odbudowy potęgi kraju na drodze pozytywistycznej pracy u podstaw i pracy organicznej.

Pewniak
na teście

BOHATEROWIE

Stanisław Wokulski – jego biografia jest charakterystyczna dla czasów, w których przyszło mu żyć. Urodzony w latach trzydziestych XIX w. w zubożałej rodzinie szlacheckiej, mozolnie piął się w górę. Był uparty, konsekwentny, ambitny. Ciężko pracował w piwiarni Hopfera, aby móc się uczyć. Fascynowały go nauki przyrodnicze, miał umysł badacza i gdyby nie Izabela, w której się nieszczęśliwie zakochał, być może zostałby wynalazcą, naukowcem.

Nie są mu obojętne sprawy kraju. Wziął udział w powstaniu styczniowym, był zesłańcem (przebywał w Irkucku), **potem dzięki interesom na wojnie powiększył majątek, uzyskany dzięki małżeństwu z Małgorzatą Minclową, wdową po właścicielu sklepu**, a w czasie trwania akcji powieści próbuje pomóc uboższym członkom społeczeństwa (**praca u podstaw i praca organiczna**). W jego umyśle rodzą się idealistyczne idee przekształcenia Powiśla – dzielnicy nędzarzy – w piękne bulwary, znalezienie miejsc pracy dla nieprzeliczonych rzesz ubogich mieszkańców Warszawy. Osobiście pomaga Wysockiemu, Mariannie. Próbuje wcielić w życie nie tylko ideały pracy u podstaw, ale i pracy organicznej – zakłada spółkę handlową, prowadzi interesy na dużą skalę. Do typowych cech pozytywisty dołączają atrybuty romantyka. Wokulski kocha Izabelę uczuciem rodem z XIX-wiecznych romansów: ubóstwia ją, idealizuje, a z drugiej strony próbuje ją zdobyć na sposób pozytywistyczny: otacza swą ukochaną siecią intryg finansowych.

Wokulski jest postacią o niezwykle silnym charakterze, bogatej osobowości i specyficznej wrażliwości. Jest uczciwy i honorowy. Krytycznie spogląda na świat arystokracji, ale ze względu na Izabelę zależy mu, by się do tego świata zbliżyć. **Nie daje się nikomu podporządkować, bardzo mocno przeżywa lekceważące traktowanie jego osoby przez Izabelę i zubożałych,**

ale dumnych szlachciców. Ma wysokie poczucie własnej wartości i indywidualności. Szuman, przyjaciel i powiernik Wokulskiego, nazywa go *człowiekiem czynu, który co mu przyszło do głowy czy do serca, wykonywał natychmiast*, mówi o nim także: *stopiło się w nim dwu ludzi: romantyk sprzed roku sześćdziesiątego i pozytywista z siedemdziesiątego*. Szuman jako jedyny spośród bohaterów powieści wróży Wokulskiemu tragedię i, jak się okazuje, jest bliski prawdy.

Cechy romantyka	Cechy pozytywisty
<p>Walka w powstaniu o niepodległość kraju i wolność jego obywateli; uczucie do Izabeli: idealizacja przedmiotu uczuć (słowa Szumana: <i>On się już nie tylko kocha, ale uwielbia ją, modli się, padałby przed nią na twarz</i>), miłość nieodwzajemniona, nieszczęśliwa, która być może doprowadziła do samobójstwa, wrażliwość, subtelność, skłonność do wielkich przełomów uczuciowych, depresji, załamania.</p>	<p>Praca podstawową wartością, pomoc ubogim – praca u podstaw, współpraca z arystokracją, spółka handlowa – praca organiczna; fascynacja nauką, postępem, techniką, chęć poszerzania swojej wiedzy; tolerancja wobec postaw i przekonań innych ludzi, racjonalizm, trzeźwość ocen (z wyjątkiem osoby Izabeli), umiejętność kalkulacji, przewidywania, energiczność, umiejętność pomnażania majątku, który ma służyć: pomocy Łęckim, wsparciu ubogich, wreszcie wspomoczeniu Geista i Ochockiego (genialnych wynalazców), zdolność do przełamywania własnych słabości, duma, ambicja, niezłomność.</p>

Pewniak na teście

Izabela Łęcka – ma 25 lat, córka Tomasza Łęckiego, **piękna, ale dumna i wyniosła kobieta. Została wychowana na salonową lalkę**; jest rozkapryszona, rozpieszczona; uważa, że otoczenie powinno spełniać każdą jej zachciankę. Nie zna prawdziwego świata i nawet nie stara się go poznać, gardzi pracą, a wobec ludzi pracujących fizycznie czuje strach. Wiedzie wygodne, pełne zbytku i luksusu życie. Żyje w świecie marzeń, wizji, przywidzeń. Ma się za osobę wyjątkowo wrażliwą i subtelną, **w rzeczywistości jest próżna, zimna, bezmyślna**. Nie tylko nie kieruje swoim życiem, ale pozwala, by inni traktowali ją jak – co prawda piękny – przedmiot. Nie jest zdolna do prawdziwej miłości, bawi się uczuciami innych, potrafi jedynie kokietować; podoba jej się cynizm i śmiałość Starskiego, który traktuje ją jak zabawkę, nie docenia natomiast i nie rozumie miłości, jaką darzy ją Wokulski. **Brak zasad moralnych, wewnętrzna pustka**, brak poczucia sensu istnienia, nieumiejętność właściwego wyboru sprawiają, że ostatecznie jest to głęboko nieszczęśliwa istota, dla której najwłaściwszym miejscem staje się klasztor.

Pewniak na teście

Tomasz Łęcki – ojciec Izabeli, **arystokrata, który roztrwonił dobra rodowe, popadł w długi i w końcu znalazł się na skraju bankructwa**. Jego położenie nie wpłynęło na stosunek do ludzi, styl życia i światopogląd. Pan Tomasz zachował dumę i poczucie wyższości wobec innych, np. wierzycieli, którzy żądają spłaty długów.

Pewniak na teście

Skuteczna nauka – najlepsze wyniki!

Nowa **ŚCIĄGA** dla nowej szkoły średniej!

Obejmuje **wszystkie lektury obowiązkowe z zakresu podstawowego**, które będą wymagane na sprawdzianach oraz na maturze z języka polskiego. Każda z lektur została dokładnie omówiona, opracowanie zawiera streszczenia i problematykę, spis bohaterów, a całość uzupełniają notki biograficzne autorów. Ponadto zamieszczono analizy i interpretacje wymaganych na języku polskim wierszy oraz omówiono cechy charakterystyczne każdej epoki literackiej. **W części drugiej, zgodnie z programem szkolnym, omówiono Romantyzm i Pozytywizm.**

Opracowania zawierają **odpowiedzi na pytania** z podręczników i pytania ze sprawdzianów!

ISBN 978-83-7517-935-4

9 788375 179354 >

GREG
WYDAWNICTWO

Wydawnictwo GREG
ul. Klasztorna 2B ■ 31-979 Kraków
www.greg.pl